

УДК 811, 124(075.8)(049.32)

РЕЦЕНЗІЯ

на підручник “Латинська мова для математиків та фізиків”

(автори – Домбровський М. Б., Вацеба О. А., Куйбіда Х. І., Тсомпаніс М. А.). –
Львів, 2011. – 252 с.

Латинську мову завжди викладали у вищих навчальних закладах, але й нині її викладають переважно на філологічних, історичних, юридичних, біологічних відділеннях. Львівський університет став першим (і наразі, на жаль, єдиним) університетом, який запровадив викладання латини студентам усіх спеціальностей, зокрема й фізико-математичного напрямку. Тому не дивно, що саме у Львові (місті з найдавнішою в Україні традицією класичної філології) створено й перший підручник латинської мови, призначений спеціально для студентів – математиків і фізиків. Тепер, коли цей підручник вийшов друком, можна сподіватися, що й інші університети підхоплять ініціативу львів'ян.

Створення підручника з латини для математиків і фізиків – завдання нелегке. Адже насамперед треба правильно побачити завдання такого курсу. Традиційний і панівний у нас “граматико-центричний” підхід навряд чи виправдав би себе в цьому випадку. Вивчення латини для математика чи фізика не є самоціллю, а тому й немає сенсу вимагати від нього “зазубрювання” деklinацій та кон'югацій. Латина для такого студента має бути шляхом до глибшого і ширшого розуміння його ж власного фаху, до розуміння культури загалом. Автори підручника чудово це розуміли й успішно реалізували свою мету.

Підручник складається з передмови, вступу про історію латинської мови, 9 занять, розрахованих на 18 академічних годин, граматичного довідника, латинсько-українського, українсько-латинського, грецько-українського словників та словника крилатих висловів та скорочень.

У передмові обґрунтовано мету, завдання та засоби їх досягнення, пояснюється структура підручника.

У вступі висвітлено історію латинської мови, її місце в європейській та, зокрема, українській культурі, значення в формуванні наукової термінології загалом та фізико-математичної зокрема. Важливо, що тут автори не просто дали перегляд періодів розвитку латинської мови, а показали, в чому природа того унікального місця, яке займає латинська мова в історії європейської культури.

Перша лекція має вступний характер. Навчальний матеріал підібрано так, щоб наочно показати студентові присутність латини у близькому для нього світі: на фрагментах класичних фахових текстів (С. Банах, І. Вакарчук) показано домінування термінології грецько-латинського походження; ілюстраціями львівських будинків продемонстровано, що латина в буквальному розумінні щодня поруч із нами. Окремо запропоновано перегляд університетського та факультетських гербів ЛНУ імені Івана Франка (адже навіть факультети фізико-математичного спрямування використовують латинські гасла у своїх гербах).

Остання, дев'ята лекція – підсумкова. У ній подано зразки модульних контрольних робіт, які охоплюють усі розділи підручника (граматику, культуру, фахову термінологію, лексику). Це відповідає вимогам впровадженої в Україні Болонської системи.

Загальна структура основних занять така:

A. Grammatica. В самому занятті подано різні вправи на закріплення граматичного матеріалу. Граматичну теорію винесено в окремий розділ із поурочним членуванням матеріалу, що, з одного боку, розвантажує заняття, а з другого – полегшує орієнтування в граматичному матеріалі через його компактність. Граматику подано чітко й стисло, часто у вигляді коментованих таблиць. Матеріал не переобтяжено винятками. В кінці подано покажчик граматичних тем.

B. Lectura. У цьому розділі підбрано тексти для читання (часто фрагменти оригінальних творів наукової класики, іноді адаптовані). До текстів додаються словнички з коментарями, а також вправи на розуміння текстів. Більшість текстів фахової тематики, що робить їх цікавими і корисними для студентів, які вже від перших занять можуть “доторкнутися” до оригінального слова класиків своєї науки, наприклад, Евкліда (адже разом із давніми латинськими перекладами окремих положень його “Начал” подано і грецькі оригінали тих положень). Зокрема, хочеться звернути увагу на поданий в одному з занять порівняльний огляд античної та львівської архітектури: будинок за будинком, деталь за деталлю, з ілюстраціями, автори переконливо показують цілковите панування Стародавньої Греції в класичній архітектурі Львова (як типового міста європейської архітектурної традиції). І це ще один штрих, яким автори показують студентові, на яких підвалинах стоїть наша культура.

C. Termini. Подано фізико-математичні терміни та умовні позначення з докладним поясненням їхньої етимології та історії виникнення. Матеріал розділу також закріплюється відповідними вправами. Ця частина, мабуть, одна з найважливіших у підручнику. Адже тут студент може по-новому відкрити для себе давно відомі терміни.

D. Sententiae & Abbreviaturae. Подано перелік крилатих висловів та скорочень, значення яких студент може знайти у словнику підручника. Розуміння та вміння адекватно вживати вислови та скорочення закріплюються та перевіряються відповідними вправами. Особливо хочеться звернути увагу на цікаву та корисну вправу зі вставлянням пропущених латинських виразів у фрагменти текстів класиків української літератури. Ця вправа не лише наочно показує студентові, наскільки латина завжди була частиною нашої культури, але й дає йому змогу яскраво побачити контексти, в яких може вживатися кожен вираз. Адже вислів, завчений без контексту, – те саме, що завчені напам’ять слова без вміння їх пов’язати в реченні і тексті.

E. Varia. У цьому розділі подано добре продумані теми для рефератів, а в окремих заняттях також і відповідний культурологічний матеріал.

Вигідно відрізняє цей підручник від інших велика кількість вправ, які закріплюють розмаїтий матеріал підручника (граматику, лексику, термінологію, питання культури), що особливо сприяє ефективному і “безболісному” засвоєнню студентом навчального матеріалу.

Підручник має дуже добре продуману структуру. Весь його матеріал пронизаний головним “лейтмотивом”: показати присутність латини і фундаментальної для європейської цивілізації античної культури в математиці та фізиці, європейській культурі і, зокрема, в українській, навчити студента бачити “витоки речей”. Так само продумано кожне заняття. З одного боку, є чіткий поділ на блоки (граматика, текст, терміни тощо), але, з іншого боку, всі блоки в межах одного заняття наскрізь пов’язані єдиною граматичною, лексичною, термінологічною, культурологічною домінантою – розділ, присвячений термінам одночасно закріплює і лексичний матеріал розділу Lectura, а це й гоуге ґрунт для того ж терміноло-

гічного ряду та закріплює матеріал граматичного, який також побудований на тому самому лексичному матеріалі, що й інші розділи.

Приємне враження справляє зорієнтованість підручник на зацікавлення студентів, що робить працю з ним приємною і легкою, дає змогу викладачеві і студентові плідно поєднувати (за словами Горація) *utile dulci* – корисне з приємним.

Важливо також, що, як пишуть автори в Передмові, підручник побудовано таким, що його можна використовувати і для 18-годинного курсу (вибірково опрацьовуючи матеріал кожного заняття), і для 36-годинного чи навіть і більшого. Така гнучкість, по-перше, залишає простір для творчої роботи з підручником кожному викладачеві і, головне, – дає змогу використовувати його в різних академічних умовах.

Цінність такого підручника очевидна, – беручи до уваги не лише те, що він перший і єдиний у своєму роді, але й те, що він виконаний творчо, оригінально і на високому фаховому рівні. Його вихід у світ має посприяти зацікавленню латинською мовою серед “не-гуманітаріїв” і зробити можливим її вивчення не лише у Львівському національному університеті імені Івана Франка, але й у інших вищих школах, фізико-математичних ліцеях, гімназіях тощо, що сприятиме гуманізації нашої освіти.

Ольга Назаренко